

**De Digitale Profielwegwijzers:
Een Onderzoek naar LOB Lesmethodes bij de Profielkeuzebegeleiding**

Ilse Potman

S5723779

Master Pedagogische Wetenschappen (Orthopedagogiek), Faculteit der Gedrags- en
Maatschappijwetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen

Masterthesis Orthopedagogiek (PAMA5166)

Versie 1

Eerste begeleider: dr. I. J. M. Wichgers

Tweede beordelaar: dr. K. J. Wardenaar

31 mei 2024

10.999 woorden

Samenvatting

In de derde klas moeten havo en vwo-leerlingen een profiel- en vakkenkeuze maken (Rijksoverheid, 2021a). Scholen maken vaak gebruik van loopbaanontwikkelings- en begeleidingsmethodes om hen hierbij te begeleiden, waarvan Qompas en LyceoLOB de twee prominentste zijn (Gelderblom et al., 2023). Echter ontbreekt het aan inzicht in hoe betrokkenen deze methodes ervaren. Om die reden heeft dit onderzoek het doel inzicht te verschaffen in de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over Qompas en LyceoLOB, en de rol van deze methodes bij de profielkeuzebegeleiding te onderzoeken. Hiervoor is gebruik gemaakt van kwalitatief interviewonderzoek op twee scholen die Qompas (twee decanen, één mentor en zes leerlingen) en twee scholen die LyceoLOB (twee decanen, twee mentoren en negen leerlingen) gebruiken. De data is vervolgens thematisch geanalyseerd (Braun & Clarke, 2006). De bevindingen wijzen uit dat Qompas overwegend positief wordt gewaardeerd vanwege het inzichtelijk maken van vakken en profielen, terwijl LyceoLOB minder enthousiast ontvangen wordt, voornamelijk wegens een gebrek aan inzicht in profielen en vakken. Daarnaast biedt Qompas meer flexibiliteit voor scholen dan LyceoLOB. Beide methodes worden echter wel gezien als waardevolle ondersteunende instrumenten voor leerlingen. Hoewel Qompas meer geïntegreerd is dan LyceoLOB, worden beide gewaardeerd als bevorderaars van motivatie en weloverwogen besluitvorming bij leerlingen. Een praktische aanbeveling zou zijn om het profielkeuzebegeleidingsaanbod van de methodes uit te breiden, zodat medewerkers geen aanvullende begeleiding aanbieden en alles geïntegreerd is in de methodes. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou zijn om meer verschillende LOB-lesmethodes mee te nemen.

Abstract

In the third grade, pre-university and senior general students have to make a profile and subject choice (Rijksoverheid, 2021a). To guide them in this process, schools often use career development and guidance methods, of which Qompas and LyceoLOB are the two most prominent (Gelderblom et al., 2023). However, there is a lack of insight into how those involved experience these methods. For this reason, this study aims to provide insight into the views of counsellors, tutors and students about Qompas and LyceoLOB, and to explore the role of these methods in study profile guidance. For this purpose, qualitative interview research was used at two schools using Qompas (two counsellors, one tutor and six students) and two schools using LyceoLOB (two counsellors, two tutors and nine students). The data was then analyzed thematically (Braun & Clarke, 2006). The findings showed that Qompas

was predominantly valued positively for providing insight into subjects and profiles, while LyceoLOB was received less enthusiastically, mainly due to a lack of insight into profiles and subjects. In addition, Qompas offers more flexibility for schools than LyceoLOB. However, both methods are seen as valuable supporting tools for students. Although Qompas is more integrated than LyceoLOB, both are valued as promoters of motivation and informed decision-making among students. A practical recommendation would be to expand the study profile guidance offer of the methods so that counsellors and tutors do not offer additional guidance. A recommendation for follow-up research would be to include more different career development and guidance methods.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Methode	9
Resultaten.....	14
Discussie	26
Literatuurlijst	33
Bijlage A - Eerste codeboek	38
Bijlage B - Definitieve codeboek	41

Inleiding

Profielkeuzebegeleiding in het Nederlandse voortgezet onderwijs

In deze thesis worden decanen, mentoren en leerlingen bevraagd over de rol van de door hun school gebruikte LOB-lesmethode Qompas of LyceoLOB die wordt ingezet bij het maken van een profielkeuze. In Nederland moeten leerlingen op het voortgezet onderwijs een profiel- en vakkenkeuze maken. Bij het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) moeten leerlingen de profiel- en vakkenkeuze aan het einde van het derde jaar maken (Rijksoverheid, 2021a). Het onderwijs past zich continu aan en daarbij worden de eisen die aan de leerlingen worden gesteld steeds complexer. De keuze van een goed en passend profiel is daarom belangrijk. Deze keuze heeft invloed op een eventuele toekomstige opleiding en de loopbaankansen van de leerling (Warps, 2013). Het belang van een weloverwogen profielkeuze moet dan ook niet worden onderschat. Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) wordt in dit onderzoek niet meegenomen omdat Qompas Profielkeuze anders is bij vmbo dan bij havo en vwo (Qompas, z.d.-a).

Bij de profiel- en vakkenkeuze worden de leerlingen ondersteund door mentoren en decanen om met een zo geschikt mogelijk onderwijstraject in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs door te gaan (Wichgers et al., 2022). Volgens onderzoek van Van Langen en Vierke (2009) is 80% van de decanen en 70% van de mentoren sterk betrokken bij de besluitvorming rond de profielkeuze van leerlingen. Decanen en mentoren helpen leerlingen bij de profiel- en vakkenkeuze door ze te helpen reflecteren op eerder opgedane ervaringen en te oriënteren op de toekomst. Ze kunnen leerlingen in deze belangrijke periode op de middelbare school aansporen en begeleiden in het maken van de juiste keuze (Kuijpers et al., 2011; Patel et al., 2015; Sleenhof et al., 2019). Ze bieden onder andere individuele profiel- en studiekeuzebegeleiding, ze verschaffen leerlingen informatie met betrekking tot profiel- en studiekeuzemogelijkheden, ze verzorgen lessen in het kader van LOB, ze volgen en controleren leerlingen met betrekking tot hun voortgang in het profielkeuzeproces, ze organiseren voorlichtingsactiviteiten, ze overleggen met mentoren en vakdocenten en ze organiseren externe activiteiten voor leerlingen zoals stages en meeloopdagen (Louwerenburg, 2009).

Per leerweg kunnen leerlingen uit verschillende profielen kiezen. Voor havo- en vwo-leerlingen is er keuze uit vier profielen, namelijk Natuur & Techniek (NT), Natuur & Gezondheid (NG), Economie & Maatschappij (EM) en Cultuur & Maatschappij (CM).

Tevens worden er nog wel eens samengestelde profielen gekozen, zoals economie & maatschappij en cultuur & maatschappij (Rijksoverheid, z.d.-a, z.d.-b). Bij de profielen voor havo en vwo zijn er per profiel twee of drie verplichte vakken. Leerlingen moeten daar één of twee profielkeuzevakken bij kiezen (Rijksoverheid, z.d.-a, z.d.-b).

De inhoud van de loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes

Er bestaan verschillende loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes voor scholen. Volgens Van Langen en Vierke (2009) maken de meeste decanen (95%) gebruik van een bestaande LOB-methode voor de profielkeuzebegeleiding. Er zijn verschillende methodes die worden gebruikt. Qompas is het grootste LOB-programma in Nederland (Fouarge et al., 2020; Gelderblom et al., 2023; Eustatia & Eustatia, 2020). De helft van de middelbare scholen gebruikt Qompas. Het doel is om een verbinder te zijn tussen informatie, scholieren en studenten (Eustatia & Eustatia, 2020). De methode bestaat uit dertien modules met vragen over ervaringen van leerlingen, beroepsvoorkeuren en persoonlijkheid. Scholen kunnen zelf bepalen welke modules ze wanneer in willen zetten en welke ze over willen slaan (Fouarge et al., 2020). Daarnaast kunnen scholen ook deels gebruik maken van een bestaande methode en deels zelf de lessen vormgeven (Gelderblom et al., 2023).

Naast Qompas is ook Lyceo LOB een grote LOB-methode (Gelderblom et al., 2023). Lyceo LOB is een nieuwe LOB methode die is gebaseerd op de oude methode Dedecaan.net en Yubu (Lyceo, z.d.). Met Lyceo LOB werken leerlingen gericht in groepsverband of zelfstandig naar hun profielkeuze toe. Elk opleidingsniveau heeft in de methode zijn eigen route. De voortgang van leerlingen wordt vastgelegd in een online portfolio. Dit portfolio is voor de decaan, leerling en ouders/verzorgers op elk moment in te zien (DeDecaan.net, z.d.). Lyceo LOB biedt verschillende opdrachten in de vorm van een keuzeweb. Opdrachten die voorbijkomen zijn onder andere ‘wat zijn mijn kwaliteiten’ en ‘wat zijn mijn interesses’ (De Heus, 2013).

De functie van de loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes

Om leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden bij hun keuze kunnen mentoren en decanen met hun school ervoor kiezen om gebruik te maken van een lesmethode voor loopbaanontwikkeling en -begeleiding. Een LOB-methode kan decanen en mentoren werk ontnemen, doordat er al lessen kant-en-klaar in de methode staan. Ze kunnen de methode volgen, wat voor houvast kan zorgen in de begeleiding. Daarnaast houden de methodemakers ook rekening met de wettelijke verplichtingen van loopbaanontwikkeling en -begeleiding.

Voor het vmbo is het namelijk verplicht een loopbaandossier aan te leggen (ExpertisepuntLOB, 2018). Om één lijn te trekken met havo en vwo hebben beide methodes ervoor gekozen om een loopbaandossier voor alle niveaus per leerling te implementeren in hun programma's (Gelderblom et al., 2023).

Scholen kunnen er dus voor kiezen om gebruik te maken van een LOB-methode. Onderzoek van Van der Heuvel en Van der Steeg (2017) suggereert dat intensief gebruik van een LOB-methode kan zorgen voor een daling van de kans op studieswitch en -uitval in een vervolgopleiding. Zij stellen echter dat er beperkt gebruik wordt gemaakt van de LOB-lespakketten door scholen. Dit maakt het lastig om de rol van de LOB-methode af te wegen tegen andere LOB-activiteiten. Onderzoek van Gelderblom en collega's (2023) stelt echter dat een LOB-methode wél invloed kan hebben op de profielkeuze van leerlingen. Leerlingen zouden vaker kiezen voor een economisch- of zorgprofiel dan voor de technische profielen. Vervolgonderzoek over LOB-methodes is echter wenselijk om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van leerlingen, mentoren en decanen bij het gebruik van een LOB-methode, de verschillen tussen de methodes en de meningen en percepties hierover.

Social Cognitive Career Theory (SCCT)

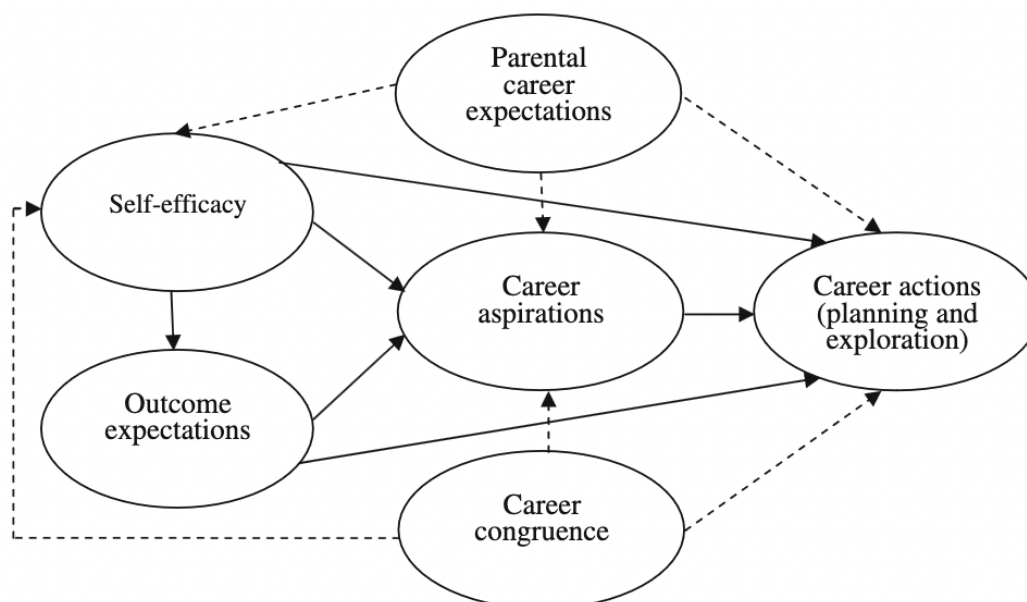
De Social Cognitive Career Theory (SCCT) is een benadering die zich richt op de invloed van sociale en cognitieve factoren op loopbaanontwikkeling. Individuen stellen doelen op basis van hun waarden en interesses, terwijl sociale omgevingen en culturele contexten hun keuzes beïnvloeden. Zo leren individuen door observatie van anderen en ontwikkelen ze hun loopbaanvoorkeuren op basis van ervaringen en persoonlijke overtuigingen in hun vermogen om specifieke taken uit te voeren. De theorie biedt inzicht in de interacties tussen individuen, hun overtuigingen en sociale contexten bij het vormgeven van loopbanen (Brown & Lent, 2023). Daarnaast houdt SCCT ook rekening met de sociale invloeden van ouders op loopbaanontwikkelingen. Ouders kunnen de loopbaanontwikkeling van de leerling beïnvloeden door modellering, sociale ondersteuning, aanmoediging en het verstrekken van informatie en advies (Lent et al., 2000).

In Figuur 1 is het SCCT-model te zien (Sawitri et al., 2014). In het SCCT-model hangen alle factoren samen met 'career actions (planning and exploration)'. De LOB-lesmethodes kunnen hieraan gekoppeld worden omdat ze leerlingen de gelegenheid bieden om verschillende profielen te verkennen en zich te oriënteren op de toekomst, wat volgens Lent en collega's (1994) invloed kan hebben op hun uiteindelijke profielkeuze. Door deze benadering worden leerlingen aangemoedigd om bewust hun eigen interesses en kwaliteiten

te verkennen, wat de basis vormt voor weloverwogen loopbaanbeslissingen (Lent et al., 1994). Wat concreet aan bod komt tijdens de methodes zijn opdrachten zoals ‘wat zijn mijn interesses’ en ‘wat zijn mijn kwaliteiten (De Heus, 2013). ‘Wat zijn mijn kwaliteiten’ kan in Figuur 1 (Sawitri et al., 2014) gekoppeld worden aan ‘self-efficacy’ en ‘outcome expectations’ omdat leerlingen bij deze opdracht na moeten denken over wat ze goed kunnen: hun kwaliteiten. Dit zou bij kunnen dragen aan hun zelfvertrouwen. Het zelfvertrouwen bepaalt wat de leerlingen verwachten te kunnen bereiken in hun loopbaan. ‘Wat zijn mijn interesses’ kan in Figuur 1 (Sawitri et al., 2014) gekoppeld worden aan ‘career aspirations’ omdat het verkennen van interesses de leerlingen kan helpen begrijpen wat ze leuk vinden. Dit kan de leerlingen motiveren om te kiezen voor een profiel dat aansluit bij hun interesses. Daarnaast kunnen de omgevingsfactoren ‘parental career expectations’ en ‘career congruence’ ook naar voren komen in de LOB-lesmethodes doordat ouders kwaliteiten en eigenschappen moeten invullen over hun kind. De leerlingen kunnen vervolgens zien wat hun ouders hebben ingevuld. De leerling gebruikt deze omgevingsfactoren bij de profiel- en vakkenkeuze (‘career actions’).

Figuur 1

Basismodel SCCT.



Noot. Overgenomen uit “Parental influences and adolescent career behaviours in a collectivist cultural setting”, door D. Sawitri, P.A. Creed en M.J. Zimmer-Gembeck, 2014, *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. (<https://www.doi.org/10.1007/s10775-013-9247-x>).

Rol van lesmethode bij profielkeuzebegeleiding onderzoeken

Het is op dit moment nog onbekend wat de meningen zijn van gebruikers over Qompas en LyceoLOB. Ook is nog niet bekend wat de rol van Qompas of LyceoLOB is bij de profielkeuzebegeleiding. Het doel van dit onderzoek is daarom om de rol van loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes te onderzoeken en hun bijdrage aan profielkeuzebegeleiding voor leerlingen in het Nederlandse voortgezet onderwijs te begrijpen. De inzichten die voortkomen uit de opvattingen van betrokkenen en de rol van deze methodes kunnen decanen en mentoren ondersteunen bij het evalueren en optimaliseren van hun profielkeuzebegeleidingsprogramma's. De onderzoeksvraag die centraal staat luidt: *Wat zijn de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over de loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes Qompas en LyceoLOB, en wat is de rol van deze methodes bij de profielkeuzebegeleiding?*

Methode

Onderzoeksdesign

In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van kwalitatief interviewonderzoek. Bij kwalitatief interviewonderzoek draait het om het begrijpen en uitleggen van sociale fenomenen die worden bestudeerd. Voor de onderzoeksvraag zijn de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen in kaart gebracht. Door middel van interviews hebben de participanten hun opvattingen over het onderwerp uitgebreid kunnen uitleggen waardoor er goed inzicht is verkregen (Plochg & Van Zwieten, 2006; Verhoeven, 2018). Bij interviewonderzoek is het waarborgen van betrouwbaarheid van groot belang. Dit is in dit onderzoek gedaan door onderdelen van trustworthiness te implementeren. 'Member checking' en 'peer-feedback' zijn toegepast, wat onderdelen zijn van trustworthiness (Gunawan, 2015). Tijdens de interviews werden er controlevragen gesteld aan de participanten om te controleren of de onderzoeker de antwoorden goed geïnterpreteerd had. Daarnaast hebben medestudenten feedback gegeven op deze thesis. Peer-feedback bevordert diepgaand leren en ontwikkelt kritische denkvaardigheden (Cho en MacArthur, 2010).

Participanten

Voor dit onderzoek waren de participanten leerlingen, mentoren en decanen van middelbare scholen die gebruikmaakten van de lesmethodes Qompas of LyceoLOB. De participanten zijn geselecteerd middels een criteriumsteekproef op basis van het gebruik van de lesmethodes Qompas of LyceoLOB. Bij Qompas en LyceoLOB zijn er lijsten opgevraagd

en verkregen van scholen die hun methode gebruiken. Uit deze lijsten zijn er scholen benaderd. Uiteindelijk zijn er vier scholen gevonden die bereid waren deel te nemen, waarvan twee scholen Qompas en twee scholen LyceoLOB gebruiken. Met de denominaties van de scholen wordt geen rekening gehouden omdat het onderzoek al beperkt wordt tot scholen die één van de twee methodes gebruiken. Wel werd er voornamelijk gezocht naar scholen in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel in verband met de reistijd van de onderzoeker. Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag werd er gestreefd naar één decaan, één mentor en zes leerlingen per school. In de praktijk zijn er drie focusgroepen met wisselende aantallen leerlingen, drie mentoren en vier decanen geïnterviewd. De reden hiervoor is dat het binnen het tijdsbestek niet is gelukt om vier mentoren en focusgroepen te vinden. De aantallen werden enigszins gecompenseerd doordat er twee decanen ook mentor zijn van een havo of vwo 3 klas. Vanuit praktisch oogpunt werden de decanen en mentoren individueel geïnterviewd omdat zij verschillende roosters en werkdagen hebben.

De leerlingen zijn per school geïnterviewd in focusgroepen. Hier is voor gekozen om verschillende redenen. Allereerst bieden focusgroepen onderzoekers de mogelijkheid om diepgaand inzicht te krijgen in de percepties en meningen van participanten over het onderwerp. Bovendien zijn focusgroepen nuttig omdat verschillende perspectieven en ervaringen van belang zijn. Ook zijn focusgroepen efficiënter voor het verzamelen van gegevens van meerdere participanten. Daarnaast kan de dynamiek van groepsinteractie rijke informatie opleveren (Acocella & Cataldi, 2007). Per school werd er gestreefd naar zes leerlingen in de focusgroep omdat deze meestal bestaan uit zes tot twaalf deelnemers (Raats, 2019; Stewart et al., 1990). Er is gekozen voor de onderkant van dit aantal omdat er alleen gebruik werd gemaakt van geluidsopnames en het bij meer dan zes deelnemers lastig te achterhalen zou zijn welke deelnemer wat zegt tijdens het interview. In de praktijk zijn deze aantallen niet behaald en waren er focusgroepen van zes, vijf en vier leerlingen.

Idealiter bestaan de focusgroepen uit een mix van havo en vwo-leerlingen omdat deze leerrichtingen geschikt zijn voor beide LOB-methodes. In de praktijk is dit niet altijd gelukt, omdat decanen afhankelijk waren van roosters en medewerking van leerkrachten of mentoren. Zo bestond één focusgroep alleen uit vwo-leerlingen en de andere twee focusgroepen alleen uit havo leerlingen. Daarnaast werd er geaspireerd naar drie jongens en drie meisjes per focusgroep. Bij één focusgroep participeerden alleen meisjes en bij de andere twee focusgroepen was er een mix tussen jongens en meisjes. In totaal zijn er dus zeven individuele interviews en drie focusgroepsinterviews afgenomen, waarbij voor de decanen en mentoren dezelfde interviewleidraad werd gebruikt. Hennink en Kaiser (2022) stellen dat

tussen de 9 en 17 interviews en tussen de 4 en 8 focusgroepen genoeg is om verzadiging te bereiken. Aan deze hoeveelheid interviews en focusgroepen is beide niet voldaan, omdat er vanuit praktisch oogpunt niet voldoende tijd was om meer interviews af te nemen, te transcriberen en te analyseren. Daarnaast is er gekozen voor de exploratief-beschrijvende functie van de focusgroep. Zo zijn de leerlingen verkennend en beschrijvend bevraagd over de LOB-methode waar zij gebruik van maken bij hun profielkeuze (Acocella & Cataldi, 2007).

Onderzoeksinstrument

De decanen en mentoren werden individueel geïnterviewd door middel van een semigestructureerd interview. Hierbij werd getracht inzicht te verkrijgen in de opvattingen van decanen en mentoren over de methode die ze op hun school inzetten voor LOB. Vooraf opgestelde open vragen gaan over wat ze vinden van de methode, wat de methode bijdraagt aan de loopbaanoriëntatie- en begeleiding voor leerlingen, hoe ze de methode zelf inzetten en wat hun onderbouwingen zijn bij al deze punten. Door middel van semigestructureerde interviews werd er aandacht besteed aan de subjectieve belevingen van decanen en mentoren, waarbij de onderzoeker vragen stelde om uitgebreide inzichten te verkrijgen over hun opvattingen (Hennink, Hutter & Bailey, 2011). Alle interviews werden opgenomen, zodat ze naderhand uitgewerkt en geanalyseerd konden worden. Daarvoor was het belangrijk dat alle participanten toestemming verleenden.

De leerlingen werden geïnterviewd in focusgroepen omdat deze geschikt zijn om in korte tijd meningen en percepties over de LOB-methode vast te leggen. Door middel van een vragenlijst werd de discussie geleid waarbij er vragen werden gesteld over wat ze vinden van de methode, wat de methode voor hen bijdraagt aan de begeleiding en wat ze moeten doen met de methode. De leerlingen geven antwoord en kunnen met elkaar hierover in gesprek gaan (Raats, 2019). De interviews van focusgroepen werden ook opgenomen, waarvoor akkoord van alle deelnemers en diens ouders essentieel was.

Procedure

Het onderzoeksvoorstel werd door de eerste beoordelaar middels een meldingsformulier voor voorgenomen onderzoek door studenten ingevuld voor de ethische commissie van de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Voordat de onderzoeker de interviews af kon nemen, kregen de participanten zelf en de ouders van de leerlingen een informatiebrief. Hierin werden de

participanten geïnformeerd over de inhoud van het onderzoek, de voorwaarden voor het onderzoek, het anonimiseren van de gegevens, bewaringstermijn van de data, opslag van de data en de rechten van de participant. Daarnaast konden de participanten en hun ouders toestemming geven voor deelname aan het onderzoek en geluidsopnames van het interview (Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek, z.d.).

De interviews werden in februari en maart 2024 uitgevoerd door dezelfde onderzoeker op de vier deelnemende scholen. Tijdens afname van de interviews werden er opnames gemaakt. De opnames werden naderhand door de onderzoeker getranscribeerd. De gegevens werden niet met externe partners gedeeld en de thesisbegeleider ontvangt alleen de geanalyseerde gegevens.

In het kader van gegevensbeheer hebben alleen de masterstudent en de thesisbegeleider toegang tot de verzamelde data. Om de privacy te waarborgen werden de contactgegevens en de geluidsopnames op de beveiligde Y-schijf bewaard, waarna deze gegevens van het opnameapparaat werden verwijderd. Deze schijf werd regelmatig geback-up, waardoor alle opgeslagen bestanden veilig zijn tegen onbedoeld wissen of beschadiging van bestanden. Tijdens het transcriberen werden de persoonsgegevens geanonimiseerd. In overeenstemming met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) worden onderzoeksdata, zowel ruwe als bewerkte versies, gedurende tien jaar bewaard aan de RUG. Ruwe data met persoonsgegevens worden zo snel mogelijk opgeschoond volgens het principe van dataminimalisatie.

Data-analyse

Bij de data-analyse is er gebruik gemaakt van het thematisch analyseren van Braun en Clarke (2006). Thematische analyse is een effectieve methode voor het analyseren van kwalitatieve data, met name bij het onderzoeken van interviewtranscripten. Met thematisch analyseren kunnen gemakkelijk (gemeenschappelijke) opvattingen worden geïdentificeerd (Verhoeven, 2023). Binnen de thematische analyse is er gekozen voor een inductieve benadering. Hier is voor gekozen, omdat de onderzoeker vooraf niet wist wat de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over de LOB-methode die zij op hun school gebruiken, zouden zijn. In de literatuur was hier nog weinig over bekend. De inductieve benadering sluit hierbij aan doordat de thema's zijn bepaald door de data die er is gevonden. Daarnaast is er gekozen voor een semantische benadering. Hier is voor gekozen omdat het onderzoek zich richt op de opvattingen van de respondenten. De interesse ligt bij de uitgesproken mening van de decanen, mentoren en leerlingen (Braun & Clarke, 2006).

De eerste stap is het verkennen van de gegevens (Braun & Clarke, 2006). Van alle interviews zijn er audio-opnames gemaakt. De audio-opnames zijn naderhand beluisterd en woordelijk getranscribeerd. Bij de transcripten is er ook non-verbale informatie toegevoegd die van belang kan zijn. Er is gekozen voor woordelijk transcriberen omdat dit een leesbare vorm van transcriberen is waarbij stopwoorden, halve zinnen, gestotter en pauzes niet opgenomen worden in het transcript. De focus ligt daardoor op de inhoud van de boodschap en niet op de manier van spreken (Amberscript, 2023). Vervolgens zijn de transcripten op de beveiligde schijf van de RUG geplaatst.

De tweede stap betreft de codering (Braun & Clarke, 2006). De transcripten zijn meermaals doorgelezen om overlap te ontdekken. Zoals eerder gezegd is er gebruik gemaakt van een inductieve benadering. Door de transcripten enkele keren te lezen, konden de eerste codes opgesteld worden. Vervolgens werden de transcripten met behulp van Atlas.ti geanalyseerd. Atlas.ti helpt om de gegevens te organiseren, vervolgens te coderen en de data te analyseren (Verhoeven, 2020). Zo werden de eerste codes aan de transcripten gehangen. Deze eerste codes omvatten niet alle stukken van de transcripten waardoor er gedurende het codeerproces nog codes werden toegevoegd die in eerste instantie niet opgemerkt waren. Tijdens het analyseproces is er dan ook een iteratieve aanpak toegepast waarbij de gegevens werden bijgewerkt om de meest relevante informatie te benadrukken (Braun & Clarke, 2006). Een iteratieve benadering draagt bij aan de geloofwaardigheid, wat een kerncriteria is van trustworthiness (Shenton, 2004). De codering heeft een overzicht gecreëerd in de overlap en de verschillen tussen de antwoorden die gegeven zijn door de participanten.

De derde stap is het thematiseren (Braun & Clarke, 2006). Bij deze stap werden de codes die gevonden waren bij stap twee gethematiserd of verwijderd. Sommige codes bleken niet nuttig voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Deze codes zijn dan ook niet terug te vinden in het eerste codeboek, omdat het gebruikelijk is deze niet te vermelden (Verhoeven, 2020). In deze fase zijn er tien thema's opgesteld; suggesties van participanten, aanvullende begeleiding, begeleiding, gebruik van methode, beoordeling van de methode, nut methode, percepties, belangrijke factoren bij loopbaanbesluitvorming in de methode, impact en toekomstperspectief en keuzes van de school omtrent methode. Deze zijn uitgewerkt in een eerste codeboek, welke wordt weergegeven in Bijlage A.

De vierde stap is het reviseren (Braun & Clarke, 2006). Er is nogmaals een blik geworpen op de thema's en de bijbehorende codes. De thema's aanvullende begeleiding, begeleiding en keuzes van de school omtrent methode zijn verwijderd omdat deze onvoldoende antwoord gaven op de onderzoeksvraag. Sommige codes die wel belangrijk

werden bevonden en onder één van deze drie thema's vielen, zijn bij een ander passend thema onderverdeeld. Ook zijn er onder andere de codes 'mening van medewerkers over goede begeleiding bij profiel- en vakkenkeuze', 'vakadviezen', 'speeddates' en 'gesprekken' verwijderd omdat deze niet nuttig bleken voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

De vijfde stap is het vaststellen van de thema's (Braun & Clarke, 2006). Na het reviseren zijn de thema's onderverdeeld. Er zijn twee hoofdthema's ontstaan: 'opvattingen over de methodes' en 'rol van de methodes bij de profielkeuzebegeleiding'. Onder 'opvattingen over de methodes' vallen de subthema's 'percepties van de participanten', 'beoordeling van de methode' en 'suggesties van de participanten'. Onder 'rol van de methodes bij de profielkeuzebegeleiding' vallen de subthema's 'gebruik van de methode', 'nut van de methode', 'impact en toekomstperspectief' en 'belangrijke factoren bij loopbaanbesluitvorming in de methode'. De definitieve lijst met hoofdthema's, subthema's en codes is weergegeven in het definitieve codeboek, te vinden in Bijlage B.

De zesde en tevens laatste stap is het opstellen van het rapport (Braun & Clarke, 2006). In het resultatenhoofdstuk worden de twee hoofdthema's 'opvattingen over de methodes' en 'rol van de methodes bij de profielkeuzebegeleiding' met de bijbehorende subthema's en codes vervolgens gepresenteerd en uitgebreid omschreven (Braun & Clarke, 2006).

Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten beschreven van zeven individuele interviews met decanen en mentoren en drie focusgroepen met leerlingen op vier verschillende scholen. De scholen die Qompas gebruiken, worden aangeduid met Q1 en Q2 en de scholen van LyceoLOB met L1 en L2. De onderzoeksvraag richt zich op de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over Qompas en LyceoLOB en op de rol van deze methodes in de begeleiding. De codes zijn daarom opgedeeld onder deze twee factoren waarbij de methodes Qompas en LyceoLOB beiden apart worden benoemd bij elk thema. Als eerste komt de rol van de methodes bij de profielkeuzebegeleiding aan bod. Er wordt hierbij ingegaan op het gebruik van de methode, het nut van de methode, de impact van LOB-lessen op toekomstige loopbaankeuzes van leerlingen en belangrijke factoren bij loopbaanbesluitvorming in de methode. Als tweede komen de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over beide methodes aan bod. Er wordt ingegaan op de percepties van de participanten over de methodes en de inhoud van een goede begeleiding bij de profiel- en vakkenkeuze, de beoordeling van de methodes en suggesties voor inhoudelijke aanpassingen aan de methodes.

Rol van methodes bij de profielkeuzebegeleiding

Gebruik van de methode

De rol van Qompas en LyceoLOB in de profiel- en vakkenkeuzebegeleiding vallen op sommige punten samen. Zo zien de decanen en mentoren – in het vervolg samen genoemd als medewerkers – van alle scholen de methode die zij inzetten in de derde klassen havo en vwo als rode draad van de begeleiding, waarin de methode wordt gezien als een ondersteunende tool in het keuzeprocess. Ze maken gebruik van de methode om leerlingen te begeleiden bij het verkennen van hun interesses, kwaliteiten en beroepsmogelijkheden. Deze aspecten komen naar voren in de methode door middel van vragenlijsten, filmpjes, dilemma's en opdrachten. Een mentor benadrukte:

Qompas heeft als doel om inzicht te krijgen in de competenties van leerlingen. Te zien waar ze goed in zijn, te zien waar de voorkeuren liggen qua vakken, nieuwe vakken, beroepen en opleidingen en daar een compleet beeld van te krijgen.

Deze ondersteuning omvat vaak het doorlopen van gestructureerde stappenplannen en het invullen van opdrachten die leerlingen helpen bij het maken van weloverwogen keuzes. Dit geldt niet alleen voor Qompas, maar ook voor LyceoLOB: *“De rol is dat het (...) de leerlingen na gaat laten denken over welke keuzes er zijn, waarom zou het ene wel goed bij mij passen en waarom niet”*.

Qompas. Wanneer er gekeken wordt naar de inzet van Qompas dan wordt er door de decanen gesteld dat je er veel mee kunt doen. Zo biedt Qompas voor de derde klassen naast de profielkeuze ook burgerschapslessen aan, die in de mentorlessen kunnen worden behandeld. Op school Q2 halen ze volgens de decaan nog te weinig uit Qompas, waardoor de methode een minimale rol heeft in hun begeleiding. Op school Q1 zetten ze Qompas breed in, waarbij ze ook gebruik maken van deze burgerschapslessen. De leerlingen van school Q1 zeggen over Qompas dat het wordt ingezet om een beeld te krijgen van wie ze zijn, wat hun kwaliteiten zijn en welke vakken ze leuk vinden en goed kunnen. Daarnaast wordt er ook alvast vooruitgeblikt op vervolgopleidingen die ze leuk lijken. De mentoren gebruiken Qompas als gespreksmiddel om inzicht te krijgen in de voorkeuren van de leerlingen en hen te begeleiden bij hun keuzes.

De decanen van beide scholen geven aan dat ze niet altijd alle onderdelen van Qompas gebruiken, maar selectief bepaalde onderdelen implementeren in hun begeleidingsprogramma's. De decaan van school Q2 geeft aan dat haar voorganger een

selectie heeft samengesteld van onderdelen uit Qompas die ze nu nog steeds hanteren. De decaan van school Q1 geeft aan dat ze over het algemeen gebruik maken van het standaard stappenplan van Qompas, waar ze soms wel eens wat overslaan of zelf losse opdrachten bijvoegen. De leerlingen van school Q1 vertellen dat het stappenplan uit acht stappen bestaat. De decaan van school Q1 vertelt:

Gewoon echt letterlijk stap één en als je dat dan aanklikt heb je drie of vier van die opdrachten (...). Die moeten de leerlingen dan maken. Stel het gaat over de profielkeuze in drie vwo, dan hebben zij eerst een stukje 'wat zijn mijn interesses', 'wat zijn mijn kwaliteiten'. Dan heb je stap twee 'blik op het werkveld' en dan ga je kijken welke beroepen vind ik interessant. Weet ik wat alle beroepen zijn, wat vind ik leuk om te doen? Wil ik achter de computer zitten, wil ik dat juist niet doen? Zo gaan ze eigenlijk stap voor stap het programma door.

Het stappenplan van Qompas speelt een centrale rol in het begeleidingsproces, waarbij leerlingen dus stapsgewijs worden begeleid bij hun profiel- en vakkenkeuze.

LyceoLOB. Over de inzet van LyceoLOB komt vanuit de medewerkers van beide scholen naar voren dat het nog een nieuwe methode is. De participanten moeten nog wennen aan de inhoud en de vormgeving van de methode. Medewerkers van beide scholen geven aan dat ze LyceoLOB hierdoor nog niet effectief genoeg inzetten in de derde klassen havo en vwo.

Bij LyceoLOB geven de decanen van beide scholen aan dat ze het methodeprogramma volledig gebruiken. Zowel op school L1 als op school L2 zijn de decanen voorzichtig bezig met het selecteren van onderdelen die het beste passen bij de behoeften van de leerlingen, waarbij ze kijken naar wat goed heeft gewerkt en wat minder goed heeft gewerkt. De decaan van school L1 wil daarbij meer ruimte creëren voor interactie.

Net zoals Qompas maakt LyceoLOB ook gebruik van een algoritme. De leerlingen van school L1 spreken over vijf fases die ze moeten doorlopen. Deze vijf fases zijn signaleren, oriënteren, verkennen, verdiepen en knoop doorhakken. De decaan van school L2 zegt het volgende over de fases:

Door juist te gaan werken met die vijf fases waarin ze zitten, waar ben ik nu? (...) dat dat voor de leerlingen houvast biedt. Ik ben aan het oriënteren, ik zit nu in die fase, het is nog niet zo erg dat ik het niet weet. Of wanneer ik de keuze moet doorhakken,

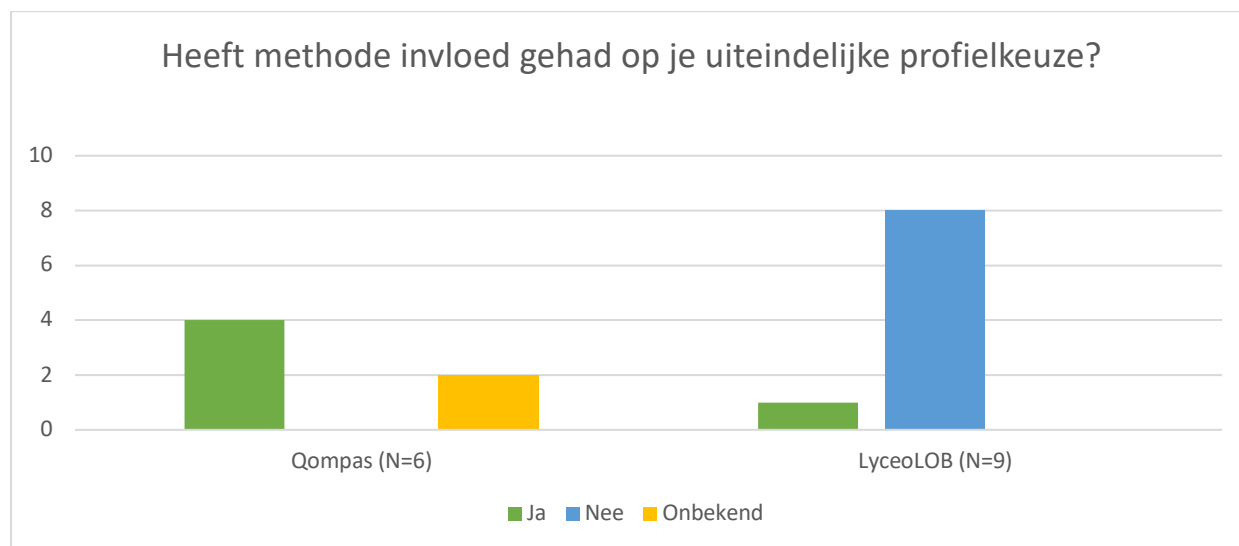
terug kunnen kijken wat heb ik tot nu toe gedaan? Wat heb ik nodig om die keuze te maken?

Nut van de methode

De perceptie van leerlingen over de invloed van de methode op hun profielkeuze varieerde over het algemeen per methode, welke in Figuur 2 te zien is. Voornamelijk leerlingen van school L1 en L2 gaven aan dat de methode, in dit geval LyceoLOB, hen niet heeft geholpen bij het maken van hun keuze. Ze wisten niet of de methode de enige factor was die hen hielp bij het maken van hun keuze of vonden de methode niet nuttig omdat ze hun keuze al hadden gemaakt voordat ze de methode gebruikten. Zo zegt een leerling van school L2: *“Ik wist al wat ik wilde kiezen voor profielkeuze alles, dus ik had er niet echt veel aan, nee. Het werd er ook niet duidelijker door.”* Ook werd er gewezen op andere vormen van begeleiding die ook een rol hebben gespeeld bij hun besluitvormingsproces. Leerlingen die dit standpunt niet deelden, voornamelijk leerlingen van school Q1, vonden dat de methode hen wel degelijk inzicht gaf in hun mogelijkheden en hen hielp bij het verkennen van verschillende opties.

Figuur 2

De blik van leerlingen op de invloed van de LOB-methode op hun profielkeuze



Noot. Er zijn twee focusgroepen over LyceoLOB bevraagd en maar één focusgroep over de methode Qompas.

Qompas. Volgens de decanen van school Q1 en Q2 nemen de leerlingen het verkregen inzicht in de structuur van de profielen en welke vakken erbij horen voornamelijk mee uit de methode. Leerlingen krijgen een beter begrip van welke vakken bij welke

profielen horen en welke competenties hiervoor nodig zijn. De mentor van school Q1 denkt dat de leerlingen voornamelijk de nieuwe vakken die ze aanspreken, onthouden. Daarnaast vonden de leerlingen het volgens hem ook interessant om bij opleidingen te kijken waarbij je bij elke opleiding kunt zien welke eisen er worden gesteld. Ook de profieltest, die een advies geeft aan de leerlingen, schat hij hoog in op het lijstje van de leerlingen, omdat ze leerlingen helpen hun eigen interesses en vaardigheden beter te begrijpen en te koppelen aan mogelijke studie- en carrièrepaden.

LyceoLOB. De mentor van school L1 denkt dat de leerlingen voornamelijk de opdrachten die over de leerlingen zelf gaan meenemen in hun achterhoofd. Zo benoemt zij de persoonlijke vragenlijst waarin de leerlingen worden bevraagd over vakken die ze leuk of minder leuk vinden en de kwaliteiten die ze hebben. De medewerkers van school L2 denken dat de leerlingen niet per se iets uit de methode meenemen, maar dat LOB-gesprekken nuttiger zijn. Zo zegt de mentor van school L2:

Hoe kom je tot een keuze, hoe doe je dat en wat zijn de valkuilen en waar loop je tegenaan, en daar heb je het over en vooral het waarom. Waarom kies je dit? Dat zijn meer één op één gesprekken, dus dat blijft volgens mij langer hangen dan een lesje achter de laptop hebben, wat hebben gedaan, laptop dicht en weer door naar het volgende, denk ik.

Impact en toekomstperspectief

Bij beide methodes staat het portfolio centraal. Dit is een verzameling van de leerervaringen, reflecties en loopbaankeuzes van een leerling, wat samengesteld is door de methode. Volgens de decanen is dit portfolio voor de leerlingen zelf, waarbij medewerkers kunnen ondersteunen. Mentoren geven aan dat het portfolio een waardevol instrument is om alles inzichtelijk te krijgen op één plek, zoals de voorkeuren en competenties van leerlingen. Het portfolio wordt er vaak bij gepakt wanneer mentoren persoonlijke gesprekken met leerlingen voeren over de profielkeuze.

Qompas. Wanneer er wordt gekeken naar de impact van de Qompas-lessen op toekomstige loopbaankeuzes, zijn de medewerkers eensgezind. Een belangrijk aspect van LOB wat naar voren komt in de methode is het vergaren van meer kennis waardoor bewustwording optreedt bij de leerlingen. Een mentor van school Q1 voegt alles wat de medewerkers van school Q1 en Q2 zeggen samen: *“Ik denk dat LOB-lessen zeker kunnen bijdragen aan de keuzes, doordat ze dan ook wat verschillende perspectieven zien,*

verschillende opleidingen en welke keuzes je moet maken, hoe je die keuzes maakt en welke keuzes ook kunnen afvallen.”

LyceoLOB. De impact van LyceoLOB-lessen op toekomstige loopbaankeuzes van leerlingen is tweeledig. Enerzijds stimuleren deze lessen bewustwording en motivatie bij leerlingen om weloverwogen beslissingen te maken, hen aan te moedigen om verder te denken dan alleen de profielkeuze en de mogelijke consequenties van hun keuzes te overwegen. Anderzijds ervaren medewerkers uitdagingen bij het begeleiden van leerlingen in dit proces, aangezien sommige nog beïnvloed worden door externe factoren zoals vrienden. Ondanks deze obstakels streven medewerkers ernaar leerlingen inzicht te bieden in het besluitvormingsproces en hen te begeleiden bij de verschillende fases van het keuzeproces binnen LyceoLOB.

Belangrijke factoren bij loopbaanbesluitvorming in de methode

Qompas. Aan de participanten is gevraagd of Qompas rekening houdt met de persoonlijke waarden en interesses van leerlingen. De decaan van school Q2 kon hier geen antwoord op geven. De mentor van school Q1 heeft hier ook nog geen zicht op. Volgens de leerlingen van school Q1 baseren ze hun profiel- en vakkenkeuze op hun eigen waarden en interesses. Daarnaast kijken ze ook naar wat je er later mee kan worden.

Naast de persoonlijke waarden en interesses in de methode, is de sociale vergelijkingscomponent ook een onderdeel wat terug kan komen in de methode. De decaan van school Q1 weet dat er een opdracht hierover in zit: *“Ja, ze moeten familie vragen, vrienden en een docent. Thuis moeten ze wat invullen over de leerling, hoe ze het kind zien.”* Op school gebruiken ze dit dan weer om te vergelijken met klasgenoten. De mentor van school Q1 benoemt dit onderdeel ook en voegt daaraan toe dat hij ook wel eens een opdracht achteraf bespreekt met de klas. De decaan van school Q2 weet niet of er een sociale vergelijkingscomponent in de methode zit.

LyceoLOB. Aan de participanten is gevraagd of LyceoLOB rekening houdt met de persoonlijke waarden en interesses van leerlingen. De decaan van school L1 denk wel dat dit erin zit, maar durft niet te zeggen in welke vorm. De mentor van school L1 vertelt dat dit persoonlijke vragen zijn die gaan over de interesses en hobby's van de leerlingen. Zij vindt echter wel dat de leerlingen de koppeling van de opdrachten die gaan over hun interesses nog niet altijd goed leggen met de profielkeuze. De leerlingen van school L1 zeggen dat ze de opdrachten die hiermee te maken hebben wel meenemen bij hun keuze. De leerlingen van

school L2 vertellen dat LyceoLOB interessepeilingen gebruikt om een profieladvies te geven, wat voor hen ook invloed heeft op hun uiteindelijke profielkeuze.

De participanten van school L1 en L2 zijn ook bevraagd over de sociale vergelijkingscomponent. De mentor van school L1 geeft aan dat ze opdrachten soms klassikaal bespreekt en dat leerlingen onderling ook wel overleggen: *“Ik merk tijdens mentoruur als we ermee aan de slag gaan, dat ze toch wel heel veel gaan overleggen van dit komt er bij mij uit, dit komt er bij jou uit en welke vakken wil jij nou eigenlijk kiezen?”* Echter, weet ze niet zeker of er binnen de methode een specifieke opdracht bestaat die gericht is op het vergelijken met klasgenoten of anderen. De leerlingen van school L2 geven aan dat ze dit niet tegen zijn gekomen in LyceoLOB.

Opvattingen over de methodes

Percepties van de participanten

Qompas. De leerlingen zijn bevraagd naar hun mening over Qompas. Het overgrote deel van de leerlingen vindt Qompas een fijne methode die inzicht geeft in de vakken en profielen. Toch zitten er ook wel wat onderdelen in die minder fijn zijn. Wanneer er door wordt gevraagd over wat ze vinden van het invullen van de opdrachten komen de volgende meningen naar voren:

Interviewer: En is het dan ook veel of moeilijk om in te vullen, of valt dat allemaal mee? Leerling 2: Het was wel veel lezen bij mij, maar sommige opdrachten kon je wel snel invullen. Leerling 4: Ligt er ook wel echt aan of je het al weet of niet. Dus als je al weet wat je wil doen, kun je zo invullen, maar als je het niet weet moet je er wel echt over nadenken. Leerling 6: Je moest wel zeg maar over jezelf dan dingen invullen waar je goed in was en dat is ook best wel lastig. Leerling 1: Ja, dat is wel lastig.

De leerlingen zijn ook bevraagd over waar voor hun een goede begeleiding bij de profiel- en vakkenkeuze aan moet voldoen. Hierbij geven de leerlingen aan dat ze vooral veel uitleg willen hebben wat je met welk profiel kan doen, wat welk vak inhoudt en wat er aan bod komt in die vakken. De voorlichtingsavond werd daarbij waardevol bevonden. Ook kwamen deze onderdelen terug in Qompas.

Het beeld dat medewerkers hebben van wat leerlingen vinden van Qompas is gemengd. De decaan van school Q2 denkt dat de leerlingen het niet per se fijn vinden om met

Qompas te werken, maar ze het alleen doen omdat het moet. De decaan van school Q1 zegt dat de algemene houding van leerlingen ten opzichte van Qompas niet bijzonder positief of negatief is, maar eerder neutraal. De mentor van school Q1 sluit zich hierbij aan: *“een beetje een zesje.”* De redenen dat de methode online is en alles op school gebeurt, worden door de decaan van school Q1 nog genoemd waarom leerlingen het niet erg vinden om er mee aan de slag te gaan.

De medewerkers van school Q1 en Q2 hebben zelf ook hun mening geuit over Qompas. Zij waarderen de uitgebreide ondersteuning van de helpdesk wanneer zij een onderdeel aan of in willen passen. Een mentor van school Q1 beschouwt de methode als prettig en toegankelijk voor leerlingen, maar benadrukt tegelijkertijd de uitdagingen van het omgaan met de uitgebreide en soms complexe opdrachten.

LyceoLOB. De meningen van leerlingen over LyceoLOB variëren sterk. Voor één leerling is de methode een handig hulpmiddel voor de profiel- en vakkenkeuze: *“Ik vind het een prettige methode, want je hoeft ervoor weinig te doen en een goede keuze kun je er door maken.”* Echter hebben alle andere leerlingen een andere mening. Een leerling zegt: *“hartstikke saai om te doen.”* Een veelvoorkomende aanmerking van de leerlingen op de methode is de hoeveelheid opdrachten en de tijd die nodig is om alles in te vullen. Zo geeft een leerling aan dat het invullen van de vragen soms lang kan duren vanwege de hoeveelheid vragen en de subvragen die beantwoord moeten worden.

Veel leerlingen die gebruik hebben gemaakt van LyceoLOB trekken de invloed van de methode in twijfel, zoals eerder te zien in Figuur 2. Veel leerlingen geven aan dat de methode hen niet geholpen heeft bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze of het verkrijgen van inzicht.

Bij de vraag waar voor de leerlingen een goede begeleiding bij de profiel- en vakkenkeuze aan moet voldoen, zijn de leerlingen van school L1 en L2 eensgezind. Er is behoefte aan duidelijkheid over welke vakken het beste bij een individuele leerling passen. Ze willen weten welke vakken in het gekozen profiel worden aangeboden en wat de inhoud van deze vakken is. Daarnaast geven ze ook aan dat ze willen weten wat de mogelijkheden voor vervolgstudies zijn met het profiel wat ze kiezen. Deze aspecten willen de leerlingen terugzien in de methode.

Interviewer: Jullie hebben al gezegd dat de methode voor jullie niet echt bijdraagt, maar wat zou je graag willen in de begeleiding voor je profiel- en vakkenkeuze?

Leerling 1: Dat je ook wordt verteld wat je met het profiel kan, want dat wordt niet

heel goed uitgelegd. Er wordt wel een richting gezegd, bijvoorbeeld richting de economie, maar wat voor dingen kan je dan allemaal binnen economie?

Daarnaast benoemen de leerlingen van school L1 ook de persoonlijke begeleiding en het advies na het maken van opdrachten uit LyceoLOB. Ze hechten waarde aan gesprekken met decanen, mentoren of bovenbouwleerlingen die al ervaring hebben met de profielen en vakken. Dit biedt hen de kans om vragen te stellen en meer te weten te komen over de profielen en vakken.

Het beeld dat medewerkers hebben van wat leerlingen vinden van LyceoLOB is redelijk gelijk. Bij school L1 en L2 lijkt er een gevoel te zijn dat leerlingen de methode vooral als een verplichting beschouwen en het meer als een taak zien die voltooid moet worden dan als een waardevol hulpmiddel bij het maken van belangrijke keuzes voor hun toekomst. Zo zegt de decaan van school L2: *“Ja, mijn beeld is, en daar probeer ik heel veel energie in te steken om dat te voorkomen, maar mijn beeld is dat de leerlingen het een verplicht onderdeel vinden, ja het moet ingevuld worden en succes er mee.”*

De meningen van de medewerkers over LyceoLOB komen met elkaar overeen. Een veel voorkomende zorg onder medewerkers is de beperkte mate van interactiviteit en flexibiliteit. De decaan van school L1 zegt hierover:

Ik vind het tot nu van de methode dat ze veel op de computer zitten en dat er te weinig interactie is. Dat kan natuurlijk ook aan de mentor liggen, alleen de opdrachten zijn toch wel erg gericht op even afmaken, afronden en klaar. Ik zou het wel leuk vinden als er toch wat meer klassikale opdrachten in zitten. Dat er een keer een opdracht in zit ‘bespreek de uitslag eens met je mentor of je klas’.

Een ander punt van zorg in LyceoLOB is de beperkte mogelijkheid voor medewerkers om de methode aan te passen aan hun specifieke behoeften en situaties. Zo zegt de decaan van school L2 dat het lastig is om opdrachten aan of in te passen: *“Dat is dus het grootste nadeel ten opzichte van Dedecaan.net. Daar kon ik als decaan opdrachten uithalen en erin stoppen, maar die mogelijkheid is een stuk minder geworden.”* Dit beperkt de flexibiliteit en autonomie van de medewerkers in het aanpassen van de methode aan de behoeftes.

Beoordeling van de methode

De participanten zijn bevraagd over wat zij de belangrijkste en nuttigste onderdelen uit de methode vinden. Deze zijn met een ‘word cloud’ zichtbaar gemaakt in Figuur 3, waarbij de grootte van de woorden duidt op het belang dat de participanten eraan hechten. Medewerkers vinden het waardevol dat opdrachten uit de methode ingaan op de kwaliteiten van de leerlingen en bij welke profielen, vakken of studies dit aansluit. Dit helpt hen bij het matchen van hun persoonlijke eigenschappen met mogelijke studierichtingen en beroepen. De groepsopdrachten, die ook te zien zijn in Figuur 3, sluiten aan bij de interactie die de decaan van school L1 wil bewerkstelligen. Leerlingen vinden voornamelijk de onderdelen die draaien om vakken waardevol. De leerlingen van school Q1 geven daarnaast aan dat Qompas een onderdeel bevat dat op basis van de profielkeuze laat zien welke studies mogelijk zijn, waardoor leerlingen weloverwogen keuzes kunnen maken door een overzicht van verschillende studiemogelijkheden te krijgen. Dit ervaren zij als prettig.

Figuur 3

Het belang dat decanen, mentoren en leerlingen hechten aan onderdelen die ze nuttig vinden uit de methodes Qompas en LyceoLOB.



Qompas. De algemene indrukken van Qompas zijn positief, waarbij Qompas als waardevol hulpmiddel wordt gezien in het proces van de profiel- en vakkenkeuze. Zo omschrijft de decaan van school Q2 Qompas als “een magische doos” waar je wat in stopt en waar dan een profiel- of studieadvies uit komt rollen. Qompas wordt gezien als een instrument met veel mogelijkheden, waarvan de scholen nog niet alle functies benutten. De

decaan van school Q1 benadrukt dat Qompas goed wordt ontvangen op hun school, maar dat er ruimte is om meer uit de methode te halen.

Hoewel de methode verschillende nuttige aspecten bevat, zoals te zien in Figuur 3, zijn er volgens de participanten ook minder effectieve onderdelen. Een terugkerend punt van kritiek betrof de filmpjes uit Qompas. Leerlingen en mentoren delen dezelfde mening: *“Er zitten ook wat opdrachten bij dat je een filmpje moet kijken, dat vind ik niet altijd heel nuttig. Dat je een jeugdjournaalfilmpje moet kijken en dat je dan moet zeggen wat zijn competentie was.”* Een ander kritiekpunt van de leerlingen van school Q1 gaat over een vragenlijst van persoonlijke eigenschappen, zoals sportiviteit, behulpzaamheid en nieuwsgierigheid. De leerlingen vonden deze vragen irrelevant en hadden het gevoel dat ze niks bijdroegen aan hun profiel- en vakkenkeuze.

Daarnaast zijn de medewerkers bevraagd over hun beeld van wat Qompas bijdraagt voor de leerlingen. Bij de decaan van school Q1 komt naar voren dat ze denkt dat het portfolio heel waardevol is voor de leerlingen.

‘Zo rolt er dan een profiel uit en dat is wel heel tastbaar natuurlijk en ook echt wel een stukje houvast van ‘Hier heb je ingevuld dat je dat helemaal niet leuk vindt, maar waarom kies je dan dat profiel? Hoe kan dat en waarom heb je daar dan voor gekozen?’

De mentor van school Q1 sluit zich hierbij aan en zegt dat hij het portfolio er ook bij pakt bij de gesprekken. De decaan van school Q2 ziet de methode als iets objectiefs. Zij benadrukt dat leerlingen te maken hebben met een computer die geen oordeel en verwachtingen van ze heeft. Haar beeld is daarom dat leerlingen dit als prettig ervaren en het daarom zorgvuldig invullen waardoor de uitkomst betrouwbaarder is.

Leerlingen hebben gemengde meningen over de effectiviteit van de methode. Sommigen vinden dat Qompas heeft geholpen bij het maken van hun keuzes, terwijl anderen aangeven dat er nog ruimte is voor verbetering en aanvulling nodig is van andere soorten begeleiding.

Wanneer de leerlingen worden bevraagd over het aanraden van de methode aan andere leerlingen, zeggen de leerlingen van school Q1 dat ze dit wel zouden doen.

LyceoLOB. De leerlingen van school L1 en L2 zijn naast de nuttige onderdelen ook bevraagd over de minder nuttige onderdelen van LyceoLOB. De leerlingen van school L2

vonden niks nuttig aan de methode. Voor hen heeft de methode niks bijgedragen aan hun profiel- en vakkenkeuze. De leerlingen van school L1 zijn hier niet over bevraagd.

Verder zijn de medewerkers bevraagd over hun beeld van wat de methode bijdraagt voor de leerlingen. Bij LyceoLOB is dit beeld anders dan bij Qompas. De mentor van school L2 denkt dat de leerlingen de opdrachten uit de methode een “*verplicht onderdeelje*” vinden. Zijn beeld is dat de opdrachten uit de methode niet veel bijdragen voor de leerlingen. De decaan van school L1 heeft het beeld dat leerlingen voornamelijk kennis opdoen over een studierichting en de profielkeuze an sich. Daarnaast merkt de mentor van school L1 op dat er gesprekken op gang komen tussen de leerlingen tijdens de opdrachten. Ze heeft daarom de indruk dat de leerlingen aan het denken worden gezet door de opdrachten uit de methode.

Wanneer de leerlingen worden bevraagd over het aanraden van de methode aan andere leerlingen, zeggen de leerlingen van school L2 dat sommige dingen uit de methode aan te raden zijn. Ze vinden het lastig om hier een goed antwoord op te geven omdat ze niet alles van de methode hebben doorlopen.

Suggesties van participanten

Qompas. Alle participanten van school Q1 en Q2 zijn bevraagd naar suggesties voor inhoudelijke aanpassingen aan Qompas. De leerlingen van school Q1 benoemen saai filmpjes en dezelfde vragen die vaker terugkomen in verschillende onderdelen van Qompas. Zo zegt een leerling van school Q1: “*Sommige vragen heb ik voor mijn gevoel ook echt heel vaak ingevuld, dezelfde vragen of die heel erg op elkaar leken.*” Ze zien graag dat de filmpjes worden verwijderd en dat er meer verscheidenheid in de vragen komt.

De decaan van school Q2 heeft nog geen suggesties voor inhoudelijke aanpassingen omdat ze alle functies nog niet goed genoeg kent. De decaan van school Q2 wil op dit moment helemaal niks veranderen aan Qompas. De mentor van school Q2 zou graag het volgende zien: “*Misschien nog wel iets minder opdrachten, want ik denk niet dat alleen maar door het invullen van testjes dat je daar een goed beeld uit krijgt. Ik denk vooral door in gesprek met een leerling te gaan.*”

LyceoLOB. De participanten van school L1 en L2 zijn bevraagd naar suggesties voor inhoudelijke aanpassingen aan LyceoLOB. De leerlingen van beide scholen richten hun feedback met name op het vereenvoudigen, verkorten en het diversifiëren van de opdrachten en vragen. De leerlingen vinden de methode nu te langdradig en zouden volgens eigen zeggen meer hebben aan beknoptere en meer gevarieerde vragen die hen helpen bij het ontdekken van hun interesses, (vak)voorkeuren en persoonlijke talenten.

Een veel voorkomende suggestie onder de medewerkers van beide scholen is het vergroten van de flexibiliteit binnen LyceoLOB, zodat decanen meer vrijheid hebben om de inhoud aan te passen. Ze benadrukken de behoefte aan meer autonomie in het plaatsen van opdrachten en het beheren van het materiaal, zodat de methode beter kan worden afgestemd op de specifieke context van de school en de individuele leerlingen. Daarnaast pleit de mentor van school L2 voor opdrachten die beter aansluiten bij de periode van het jaar en de interesses van leerlingen. Hiermee denkt hij de betrokkenheid en motivatie van leerlingen te vergroten.

Discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over de loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes Qompas en LyceoLOB en de rol van deze methodes bij de profielkeuzebegeleiding omdat hier, voor zover bekend, nog niet eerder onderzoek naar is gedaan. Dit hoofdstuk begint met het beantwoorden van de onderzoeksvraag en de interpretatie van de resultaten in het licht van theoretische achtergrond en wetenschappelijke evidentie, waarna er vervolgens een blik wordt geworpen op de sterke punten, beperkingen en aanbevelingen naar aanleiding van dit onderzoek.

Uit de resultaten over de rol van de methodes bij de profielkeuzebegeleiding komt naar voren dat Qompas wordt gezien als een ondersteunende tool die breed ingezet kan worden. Volgens decanen en mentoren helpt Qompas de leerlingen om inzicht te krijgen in de structuur van profielen, bijbehorende vakken en de vereiste competenties. Volgens de leerlingen zelf biedt Qompas hen een beter beeld van wie ze zijn, hun kwaliteiten en interesses in vakken en studierichtingen. Decanen selecteren relevante onderdelen van Qompas voor mentoren, die de uitkomsten hiervan gebruiken als gespreksmiddel in mentorlessen om inzicht te krijgen in de voorkeuren van leerlingen en hen te begeleiden bij hun keuzes. Daarnaast gebruiken mentoren Qompas om de voortgang van de leerlingen te monitoren via het portfolio. Verder stimuleert Qompas de leerlingen om input te krijgen van hun ouders. Ouders moeten een vragenlijst over de kwaliteiten en interesses van hun kind invullen.

Bij LyceoLOB komt er naar voren dat scholen nog zoekende zijn waardoor ze het complete aanbod van de vijf fases doorlopen. De decanen zien LyceoLOB als een ondersteunende tool die mentoren inhoud geeft voor de mentorlessen waarbij het een hulpmiddel is om het gesprek aan te kunnen gaan met de leerlingen. De decanen zien LyceoLOB als een middel om de leerlingen na te laten denken over welke keuzes er zijn en

waarom een keuze wel of niet goed bij de leerling past. Hierbij worden de leerlingen begeleid om hun interesses, kwaliteiten en beroepsmogelijkheden te verkennen. LyceoLOB bouwt ook een portfolio op en stimuleert bewustwording en motivatie bij leerlingen. Het moedigt hen aan om weloverwogen beslissingen te nemen, verder te denken dan alleen de profielkeuze en de consequenties van hun keuzes te overwegen. LyceoLOB houdt rekening met persoonlijke waarden en interesses van leerlingen door middel van opdrachten die naar de interesses van de leerlingen vragen. Dit wordt besproken tijdens groepsgesprekken met klasgenoten. De uitvoering van LyceoLOB kan nog verbeterd worden doordat de methode net nieuw is en daardoor later in het schooljaar pas geïmplementeerd werd.

Deze resultaten lijken overeen te komen met eerdere onderzoeken. Zo blijkt namelijk uit onderzoek van De Heus (2013) dat er opdrachten in de methodes aan bod komen zoals ‘wat zijn mijn kwaliteiten’ en ‘wat zijn mijn interesses’. In zowel Qompas als LyceoLOB komt naar voren dat ze worden gezien als ondersteunende tools die leerlingen helpen hun interesses, kwaliteiten en carrièremogelijkheden te verkennen. Ze bieden inzicht in de structuur van de profielen, helpen bij het verkennen van vakken en competenties, en stimuleren leerlingen om hun eigen waarden en interesses te ontdekken.

Daarnaast sluiten de resultaten aan bij de SCCT omdat opdrachten over interesses en kwaliteiten gekoppeld kunnen worden aan ‘career aspirations’, ‘self-efficacy’ en ‘outcome expectations’ die in Figuur 1 inzichtelijk zijn. Ook worden ouders betrokken bij Qompas doordat ze vragenlijsten over hun kind in moeten vullen. Dit kan worden gekoppeld aan de omgevingsfactoren ‘parental career expectations’ en ‘career congruence’ (Brown en Lent, 2023; Lent et al., 2000; Sawitri et al., 2014)

Beide methodes worden daarnaast ook gebruikt als gespreksmiddel om inzicht te krijgen in de voorkeuren van leerlingen en hen te begeleiden bij hun keuzes. Qompas is in verhouding met LyceoLOB al wat meer geïntegreerd op de scholen. Toch worden beide methodes door medewerkers gezien als instrumenten die bewustwording en motivatie bij de leerlingen stimuleren om weloverwogen beslissingen te nemen. Volgens Korpershoek en collega’s (2022) sluit dit aan bij de “expectancy-value theory of achievement motivation”, waarbij iemands motivatie wordt bepaald door de succesverwachtingen, de waarde die eraan gehecht wordt en de bereidheid. De profiel- en vakkenkeuze van een leerling kan daarom tot stand komen door afwegingen van de leerling tussen profielen en vakken. Daarnaast dragen de portfolio’s ook bij aan een weloverwogen beslissing (Gelderblom et al., 2023).

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over Qompas en LyceoLOB gemengd zijn. Aanvankelijk dachten

decanen en mentoren dat leerlingen slechts gematigd enthousiast waren over Qompas. Uit de bevindingen bleek echter dat leerlingen enthousiaster waren dan verwacht. Qompas wordt door leerlingen positief gewaardeerd omdat de methode de vakken en profielen inzichtelijk maakt en hen kritisch laat nadenken over hun te maken keuze. Decanen en mentoren waarderen de inhoud van Qompas doordat de methode persoonlijke eigenschappen koppelt aan studierichtingen en beroepen, zoals opdrachten die ingaan op de kwaliteiten van leerlingen. Kritiekpunten van de participanten zijn de hoeveelheid leeswerk, de beperkte relevantie van bepaalde vragen en de filmpjes die aan bod komen. De leerlingen zouden dan ook graag zien dat de filmpjes worden verwijderd en dat er meer verscheidenheid in de vragen komt. Decanen en mentoren zouden graag zien dat er meer ruimte wordt gemaakt voor gesprekken met leerlingen en dat de leerlingen minder opdrachten hoeven te maken.

LyceoLOB wordt daarentegen minder positief ontvangen. Decanen en mentoren denken dat leerlingen LyceoLOB als verplichting zien. Dit sluit aan op de percepties van de leerlingen. Leerlingen vinden LyceoLOB namelijk saai en van weinig toegevoegde waarde voor hun profiel- en vakkenkeuze. Ze hebben behoefte aan meer inzicht in de vakken en de studiemogelijkheden, en zouden graag zien dat de opdrachten worden vereenvoudigd en gevarieerder zijn. Decanen en mentoren zijn over het algemeen niet overtuigd van de effectiviteit van LyceoLOB. Toch zien ze ook wel waardevolle aspecten omdat de leerlingen enige kennis opdoen over de profielkeuze. Zij uiten ook zorgen over de beperkte interactiviteit en flexibiliteit van LyceoLOB, en zouden graag meer vrijheden en autonomie hebben binnen de methode.

Deze resultaten lijken overeen te komen met eerdere onderzoeken. Onderzoek van Fouarge en collega's (2020) sluit aan bij het gebruik van Qompas omdat zij stellen dat scholen zelf kunnen bepalen welke opdrachten ze wanneer in willen zetten en welke ze over willen slaan. De medewerkers van de scholen van Qompas geven aan dat ze onderdelen aan of in kunnen passen. Ze hebben er voor gekozen om wel de volgorde van Qompas aan te houden. Bij LyceoLOB sluit dit niet aan, omdat medewerkers van de scholen van LyceoLOB aangeven dat ze beperkte mogelijkheden hebben om de methode aan te passen aan hun specifieke behoeften en situaties, zoals opdrachten aan- of inpassen.

Over het algemeen zijn Qompas en LyceoLOB belangrijke tools bij profielkeuzebegeleiding. Dit sluit aan bij onderzoek van Eustatia en Eustatia (2020) omdat zij stellen dat het doel van de methodes is om een verbinder te zijn tussen informatie, scholieren en studenten. Zowel in Qompas als in LyceoLOB komt dit naar voren doordat de methodes de leerlingen informatie geeft over de inhoud van vakken en profielen.

Ook in andere landen is er onderzoek gedaan naar LOB-methodes (Korpershoek et al., 2022). Zo zijn er digitale loopbaankeuzeprogramma's bekeken die bij kunnen dragen aan het maken van een weloverwogen profiel- en vakkenkeuze. In een aantal van deze digitale programma's uit andere landen wordt er ingezet op identiteitsontwikkeling en loopbaanvorming alvorens de leerlingen studie- en beroepsmogelijkheden gaan verkennen. Bij Qompas en LyceoLOB werkt dit niet helemaal hetzelfde. Qompas en LyceoLOB bieden in de derde klas identiteitsontwikkeling en loopbaanvorming aan waarbij de focus ligt op kwaliteiten en interesses, maar ook op beroepsmogelijkheden. Bij Qompas en LyceoLOB wordt er vrijwel geen onderscheid gemaakt in identiteitsontwikkeling en loopbaanvorming tegenover studie- en beroepsmogelijkheden. Dit zou kunnen komen doordat er in Nederland een profiel moet worden gekozen. In andere landen kunnen ze hier andere systemen en regels voor hebben (Nuffic, z.d.).

Sterke punten en beperkingen van het onderzoek

Voor zover bekend is er nog niet eerder onderzoek gedaan naar de opvattingen van decanen, mentoren en leerlingen over Qompas en LyceoLOB en welke rol de methode in de profielkeuzebegeleiding van de school speelt. Het is goed dat hier onderzoek naar is gedaan zodat er inzicht is verkregen in hoe er over het programma-aanbod gedacht wordt en wat de participanten graag anders zien. Daarnaast kunnen ook decanen en mentoren zich aanpassen om zo de leerlingen zo goed mogelijk te ondersteunen bij hun profiel- en vakkenkeuze.

Een ander positief aspect van dit onderzoek is dat er rekening is gehouden met de betrouwbaarheid van het onderzoek, de trustworthiness (Gunawan, 2015). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van member checking. Member checking verhoogt de 'credibility' en 'confirmability' en zorgt ervoor dat de interpretaties van de onderzoeker representatief zijn voor de opvattingen van de participanten (Birt et al., 2016). Dit is gedaan door tijdens de interviews bij de participanten na te gaan of de onderzoeker alles juist heeft geïnterpreteerd. Dit heeft de participanten de mogelijkheid gegeven om misverstanden te corrigeren. Daarnaast is er één keer gebruik gemaakt van peer-feedback, wat bijdraagt aan de 'dependability' en 'confirmability'. Bias en fouten kunnen worden gecorrigeerd, wat helpt om de resultaten betrouwbaarder te maken en de wetenschappelijke integriteit te versterken (Shenton, 2004). Verder verhogen vooraf opgestelde vragen de 'dependability', omdat dit zorgt voor consistentie in het verzamelen van gegevens, een gestructureerde aanpak en het systematisch verzamelen van de data (Kvale, 2007). Tot slot draagt het iteratieve proces, waarbij data verzameling en analyse meerdere keren worden herhaald, bij aan de

trustworthiness. Een iteratieve benadering zorgt ervoor dat de interpretaties dicht bij de werkelijke gegevens blijven (Bryant & Charmaz, 2019).

Een beperking van dit onderzoek is dat het niet is gelukt om op alle scholen zes leerlingen in de focusgroep te interviewen. Een focusgroep moet meestal bestaan uit zes tot twaalf deelnemers (Raats, 2019; Stewart et al., 1990). In werkelijkheid bestonden de focusgroepen uit vier, vijf en zes deelnemers. Daarnaast werd er beoogd een mix tussen havo en vwo-leerlingen en jongens en meisjes te krijgen. De kwalitatieve steekproef moet idealiter namelijk rekening houden met onder andere geslacht en opleidingsniveau, omdat je zo zorgt voor de breedst mogelijke dekking van de percepties en meningen van de participanten (Oppong, 2013). Daarom werd er gestreefd om in elke groep drie havo-leerlingen en drie vwo-leerlingen te interviewen, waarvan er drie jongen en drie meisje zijn. In werkelijkheid is dit niet gelukt.

Een andere beperking van het onderzoek is dat er niet alleen voordelen, zoals de efficiëntie, aan focusgroepen zitten, maar ook nadelen (Acocella & Cataldi, 2007). Zo heeft de gespreksleider veel expertise nodig om de focusgroep goed te sturen. Ervaring met focusgroepen had de onderzoeker niet. Ook is het risico op sociaal wenselijke antwoorden groot. Participanten kunnen worden ondergesneeuwd door verbaal sterkere participanten waardoor afwijkende meningen niet gedeeld kunnen worden. Hiërarchische relaties tussen participanten kunnen het groepsproces daarom belemmeren (Brunsveld-Reinders & Lovink, 2024).

Verder is een beperking van dit onderzoek dat van één van de scholen die gebruik maakt van Qompas alleen de decaan is geïnterviewd. Bij de andere drie scholen zijn een decaan, een mentor en een groepje leerlingen geïnterviewd. Dat is bij de vierde school niet gelukt. Hierdoor zijn er minder participanten over Qompas geïnterviewd.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat het alleen in de provincies Drenthe en Overijssel is uitgevoerd. Volgens Soysal (2013) kunnen resultaten verschillen voor culturen en samenlevingen. Volgens Opping (2013) speelt ook de sociale status van mensen mee. Het zou daarom kunnen dat er in andere landen of delen van Nederland andere opvattingen bij participanten kunnen worden gevonden. Voor vervolgonderzoek zou het van waarde kunnen zijn om meer provincies of landen mee te nemen zodat er meer verschillende populaties bevraagd worden.

Een laatste beperking van dit onderzoek is dat er geen inzicht is geweest in de programma's van Qompas en LyceoLOB. Wanneer er wel inzicht was geweest in het aanbod van de methodes, zou het beeld van de onderzoeker van wat er allemaal aan wordt geboden

completer zijn. Het zou kunnen dat er dan ook een paar specifiekere vragen konden worden gesteld aan de participanten. Voor vervolgonderzoek is daarom aan te raden om contact op te nemen met de aanbieders van de methodes die in het onderzoek mee worden genomen, om zo beter inzicht in het aanbod te krijgen.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek en implicaties voor de praktijk

Dit onderzoek richtte zich op het in kaart brengen van ervaringen met Qompas en LyceoLOB bij de profielkeuzebegeleiding onder havo- en vwo-leerlingen. Voor toekomstig onderzoek zou het interessant zijn om te onderzoeken of deze bevindingen ook gelden voor andere onderwijsgroepen, zoals het vmbo. Qompas en LyceoLOB bieden voor vmbo een aangepast programma aan, waar het programma voor havo en vwo grotendeels gelijk is. Vergelijkende studies tussen verschillende onderwijsniveaus kunnen waardevol zijn om overeenkomsten en verschillen te identificeren.

Verder zou het ook interessant zijn om meer loopbaanoriëntatie- en begeleidingslesmethodes mee te nemen in vervolgonderzoek. Voor dit onderzoek is er gekozen voor Qompas en LyceoLOB omdat dit twee van de grootste methodes zijn (Fouarge et al., 2020; Gelderblom et al., 2023; Eustatia & Eustatia, 2020). Het zou echter interessant zijn om te kijken naar meer of zelfs alle methodes om een goed beeld te krijgen van de rol van de methodes in de profielkeuzebegeleiding en de opvattingen van de gebruikers.

Daarnaast zou een aanbeveling voor vervolgonderzoek kunnen zijn dat er ook observaties worden gedaan om inzicht te krijgen in hoe Qompas en LyceoLOB daadwerkelijk worden ingezet in de les. Observaties kunnen aanvullende informatie opleveren en onderzoeksbevindingen vanuit interviews bevestigen of ontkrachten (Jamshed, 2014).

Verder zijn er in dit onderzoek suggesties geopperd over de inhoud van de methodes. Allereerst wordt er aangeraden om aanpassingen te doen aan LyceoLOB, omdat de participanten gematigd enthousiast zijn over de methode. Ondanks dat tevredenheid van leerlingen niet doorslaggevend hoeft te zijn, wordt er toch aangeraden om de opdrachten aan te passen door deze te vereenvoudigen en verkorten. Daarnaast moet er meer variatie zijn in de vragen en opdrachten, omdat de opdrachten nu te langdradig zijn en te veel op elkaar lijken. Daarbij moeten de interesses van de participanten centraal staan. Ook wordt er aangeraden om meer ruimte te creëren voor interactie. Bij Qompas wordt er aangeraden om een alternatief te vinden voor de filmpjes en ook meer verscheidenheid in de vragen en opdrachten te creëren. Het aanpassen van deze aspecten kan de betrokkenheid van de

participanten vergroten, omdat het inspelen op hun interesses en behoeften hun motivatie kan stimuleren (Boekaerts, 2005).

Tot slot valt het op dat scholen naast het aanbod van de methode Qompas of LyceoLOB ook gebruikmaken van andere vormen van begeleiding. Zo zetten scholen van alles in om leerlingen te ondersteunen bij hun profiel- en vakkenkeuze, maar doet elke school dit op een andere manier. Het wordt de methodes daarom aanbevolen om het profielkeuzebegeleidingsaanbod uit te breiden, zodat aanvullende begeleiding van decanen en mentoren niet meer noodzakelijk is, maar geïntegreerd is in de methodes. Hierbij kan er gedacht worden aan informatiepagina's voor ouders, het handzaam inpassen van eigen opdrachten vanuit medewerkers, het aanbieden van een film (als vervanger van het toneelstuk) en een uitgebreid overzicht voor leerlingen van de vakadviezen die hun docenten hen hebben gegeven.

Literatuurlijst

- Acocella, I., & Cataldi, S. (2021). *Using focus groups: theory, methodology, practice*. SAGE.
<https://doi.org/10.4135/9781529739794>
- Amberscript. (2023). *Wat is Audio Transcriberen? Alles wat je erover moet weten*.
<https://www.amberscript.com/nl/blog/wat-is-transcriptie/>
- Birt, L., Scott, S., Cavers, D., Campbell, C., & Walter, F. (2016). Member checking: A tool to enhance trustworthiness or merely a nod to validation? *Qualitative Health Research*, 26(13), 1802-1811. <https://www.doi.org/10.1177/1049732316654870>
- Boekaerts, M. (2005). *Motivation to learn*. Educational Practices Series.
<http://iaaed.org/downloads/prac10e.pdf>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (2023). Social Cognitive Career Theory. In Walsh, W. B., Flores, L. Y., Hartung, P. J., & Leong, F. T. L. (Red.), *Career psychology: Models, concepts, and counseling for meaningful employment* (pp. 37-57). American Psychological Association.
- Brunsveld-Reinders, H. A., & Lovink, M. (2024). Focusgroep. *TVZ - Verpleegkunde in praktijk en wetenschap*, 134(2), 56–57. <https://doi.org/10.1007/s41184-024-2287-5>
- Bryant, A., & Charmaz, K. (2019). *The SAGE handbook of current developments in grounded theory*. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781526485656>
- Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek. (z.d.). *Proefpersonen: Toestemming geven*.
<https://www.ccmo.nl/proefpersonen/toestemming-geven>
- Cho, K., & MacArthur, C. (2010). Student revision with peer and expert reviewing. *Learning and Instruction*, 20(4), 328-338. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2009.08.006>
- DeDecaan.net. (z.d.). *Over Dedecaan.net: Altijd onafhankelijk en objectief*.
<https://www.dedecaan.net/over-dedecaannet/>
- De Heus, M. (2013). *Design and Evaluation of a Recommender System for High School Courses in The Netherlands* [Masterthesis]. University of Twente.
<http://essay.utwente.nl/65029/1/MSc%20Thesis%20Marije%20de%20Heus.pdf>
- Eustatia, A., & Eustatia, B. (2020). *Hoe de foundingfathers van Qompas op zolder hun talent ontdekten* [Interview]. <https://www.qompas.nl/actueel/hoe-de-foundingfathers-van-qompas-op-zolder-hun-talent-ontdekten/2380/>

- ExpertisepuntLOB. (2018). *Loopbaandossier*.
https://www.expertisepuntlob.nl/bestanden/artikelen/6/975_Digi_Wegwijzer_Loopbaandossier_LOS.pdf?1604582343
- Fouarge, D., De Almeida, R. J., & Holtrop, N. (2020). *D3M PhD research proposal: Machine Learning approaches to labour demand and educational choices*.
https://cms.academictransfer.com/documents/17/G._Machine_Learning_approaches_to_labour_demand_and_educational_choices.pdf
- Gelderblom, A., Bos, D., Diender, A., Den Hartog, M., De Koning, J., Van der Toorn, A., & De Vleeschouwer, E. (2023). *Lob & kansrijke keuzes in het vmbo*. SEOR BV.
https://www.seor.nl/Cms_Media/S1301-Ondersteuning-van-optimale-studieloopbaankeuzes-hoofdrapport.pdf
- Gunawan J. (2015). Ensuring trustworthiness in qualitative research. *Belitung Nursing Journal*, 2015(1), 10-11. <https://doi.org/10.33546/bnj.4>
- Hennink, M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine* 2022(292), Artikel 114523. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523>
- Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy*, 5(4), 87-88. <https://www.doi.org/10.4103/0976-0105.141942>
- Korpershoek, H., Karssen, M., Spijkerboer, A., Petit, R., & Hermans, A. (2022). *Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo: een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur*. GION onderwijs/onderzoek & Kohnstamm Instituut. https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/57681/22-4_Effectieve-LOB-2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kuijpers, M., Meijers, F., & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal of Vocational Behavior*, 2011(78), 21-30. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.05.005>
- Kvale, S. (2007). *Doing interviews*. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781849208963>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45(1), 79-122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36-49. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36>

- Louwerenburg, B. (2009). *De invloed van de decaan (en andere betrokkenen bij profielen studiekeuzebegeleiding) en bètastimuleringsprogramma's op de keuze van leerlingen binnen het havo/vwo voor N-profielen en doorstroom naar bètatechnische vervolgopleidingen* [Masterthesis]. Technische Universiteit Eindhoven.
<https://pure.tue.nl/ws/portalfiles/portal/46985440/690046-1.pdf>
- Lyceo. (z.d.). *Profiel- en studiekeuze*. <https://www.lyceo.nl/voor-scholen/profiel-en-studiekeuze/>
- Nuffic. (z.d.). *Onderwijssystemen*. De Nederlandse organisatie voor internationalisering in onderwijs. <https://www.nuffic.nl/onderwerpen/diploma/onderwijssystemen>
- Oppong, S. H. (2013). The problem of sampling in qualitative research. *Asian Journal of Management Sciences and Education*, 2(2), 202-210. [http://ajmse.leena-luna.co.jp/AJMSEPDFs/Vol.2\(2\)/AJMSE2013\(2.2-21\).pdf](http://ajmse.leena-luna.co.jp/AJMSEPDFs/Vol.2(2)/AJMSE2013(2.2-21).pdf)
- Patel, S. I., Rodríguez, P., & Gonzales, R. J. (2015). The implementation of an innovative high school mentoring program designed to enhance diversity and provide a pathway for future careers in healthcare related fields. *Journal of Racial and Ethnic Health Disparities*, 2(3), 395–402. <https://doi.org/10.1007/s40615-015-0086-y>
- Plochg, T., & Van Zwieten, M. C. B. (2006). Kwalitatief onderzoek. In Plochg, T., Juttman, R. E., Klazinga, N, S., & Mackenbach, J. P. (Red.), *Handboek gezondheidszorgonderzoek* (pp. 77-93). Bohn Stafleu van Loghum.
<https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=k15QBCFpvN4C&oi=fnd&pg=PA77&dq=HANDBOEK+KWALITATIEVE+ONDERZOEKSMETHODES&ots=eUL0OLDwWF&sig=2xDqC8SdxnE-4HMPoevRiEEsFhg#v=onepage&q=HANDBOEK%20KWALITATIEVE%20ONDERZOEKSMETHODES&f=false>
- Qompas. (z.d.-a). *LOB methode havo vwo*. <https://www.qompas.nl/scholen/lob-methode-havo-vwo/>
- Raats, I. (2019). *Handleiding Focusgroepen: Een praktische handleiding voor de organisatie, begeleiding en analyse van focusgroepen*. Raats voor Mensgerichte Zorg en PGOsupport.
https://participatiekompas.nl/media/pdf/handleiding_focusgroepen_2019_april_tg.pdf
- Rijksoverheid. (2021a). Senior general secondary education (HAVO) and pre university education (VWO). <https://www.government.nl/topics/secondary-education/different->

types-of-secondary-education/senior-general-secondary-education-havo-and-pre-university-education-vwo

Rijksoverheid. (z.d.-a). Hoe zit de havo in elkaar?

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-de-havo-in-elkaar>

Rijksoverheid. (z.d.-b). Hoe zit het vwo in elkaar?

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vwo-in-elkaar>

Sawitri, D., Creed, P. A., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2014). Parental influences and adolescent career behaviours in a collectivist cultural setting. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. <https://www.doi.org/10.1007/s10775-013-9247-x>

Shenton, A. K. (2004). Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. *Education for Information*, 22(2), 63-75. <https://www.doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>

Sleenhof, J. P. W., Koopman, M., Thurlings, M. C. G., & Beijaard, D. (2019). An exploratory study into teachers' beliefs and experiences about allocating students. *Teaching and Teacher Education* 2019(80), 94-105. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.01.007>

Soysal, S. (2023). Examining Cross-Cultural Applicability via Generalizability Theory. *Participatory Educational Research*, 10(1), 178–189. <http://dx.doi.org/10.17275/per.23.10.10.1>

Stewart, D. W., Shamdasani, P. N., & Rook, D. W. (2007). *Focus groups*. SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781412991841>

Van den Heuvel, P., & Van der Steeg, M. (2017). Intensivering loopbaanbegeleiding werpt vruchten af. *ESB*, 102(4746), pag. 2-4. <https://esb.nu/intensivering-loopbaanbegeleiding-werpt-vruchten-af/>

Van Langen, A., & Vierke, H. (2009). *Wat bepaalt de keuze voor een natuurprofiel? De invloed van de leerling, de school, de ouders en de peergroup*. ITS Platform Bèta Techniek. <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/211299>

Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methodes en technieken* (6^e druk). Boom.

Verhoeven, N. (2020). *Thematische analyse*. Boom.

https://www.boomhogeronderwijs.nl/media/23/introductie_atlas.ti.pdf

- Verhoeven, N. (2023). *Thematische analyse: Patronen vinden bij kwalitatief onderzoek* (2^e druk). Boom.
https://www.boomfilosofie.nl/media/39/thematische_analyse_2edruk_inkijk.pdf
- Warps, J. (2013). *LOB en studiesucces: Onderzoek naar de opbrengst van LOB op basis van de Startmonitor 2012-2013* [PDF]. <http://www.researchned.nl/wp-content/uploads/2014/09/LOB-en-studiesucces-Eindrapport.pdf>
- Wichgers, I. J. M., Korpershoek, H., Warrens, M. J., Dijks, M. A., & Bosker, R. J. (2022). Study profile choices in secondary education: searching for factors underlying the recommendations made by school guidance counsellors and tutors to vignette students. *British Journal of Guidance & Counselling*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/03069885.2022.2068504>.
- Wichgers, I. J. M., Korpershoek, H., Warrens, M., Dijks, M., & Bosker, R. J. (2023). *Profielkeuzeadviezen van mentoren en decanen in het voortgezet onderwijs* [Factsheet].
https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/585137557/Factsheet_Profielkeuzeadviezen_van_mentoren_en_decanen_in_het voortgezet onderwijs.pdf

Bijlage A - Eerste codeboek

In deze bijlage staat de eerste schets van het codeboek met de verschillende thema's en codes uitgewerkt. De schuingedrukte woorden duiden de thema's van dit onderzoek aan. Binnen vrijwel alle thema's is er gebruik gemaakt van meerdere codes en deze worden gekenmerkt door middel van het opsommingsstreepje voor een code.

Suggesties van participanten

- Suggestie over inhoudelijke aanpassing van methode door leerlingen
- Suggestie over inhoudelijke aanpassing van methode door medewerkers
- Suggestie over aanpassing van de begeleiding op school

Aanvullende begeleiding

- Vakadviezen
- Speeddates
- Gesprekken
- Stages
- Toneelstuk 'Later begint nu'
- Voorlichtingsactiviteit
- Eigen inzet begeleidingsactiviteit mentoren
- Waardering voor andere vormen van begeleiding
- Overige begeleidingsvormen

Begeleiding

- Rol decaan
- Rol mentor
- Vrijheid mentoren
- Overeenstemming decanen schoolbreed

Gebruik van methode

- Inzet Qompas
- Inzet LyceoLOB
- Selectief gebruik van onderdelen van de methode
- Fases LyceoLOB

- Stappenplan Qompas
- Opdrachten uit methodes
- Methode in de bovenbouw

Beoordeling van de methode

- Algemene indrukken
- Nuttige/belangrijke onderdelen
- Minder nuttige onderdelen methode
- Beeld vanuit medewerker over bijdrage methode voor de leerlingen
- Voldoet methode aan mening van leerlingen over goede begeleiding bij profiel- en vakkenkeuze

Nut methode

- Leerlingperceptie van methode-invloed op profielkeuze
- Aspecten uit methode die leerlingen volgens medewerkers meenemen
- Aanbeveling methode

Percepties

- Mening over de methode van leerlingen
- Mening over de methode van medewerkers
- Mening van leerlingen over goede begeleiding bij profiel- en vakkenkeuze
- Mening van medewerkers over goede begeleiding bij profiel- en vakkenkeuze
- Beeld van medewerker wat leerlingen vinden van de methode

Belangrijke factoren bij loopbaanbesluitvorming in de methode

- Persoonlijke waarden en interesses
- Sociale invloed ouders
- Sociale invloed vrienden
- Vergelijkingscomponent in methode

Impact en toekomstperspectief

- Impact van LOB-lessen op toekomstige loopbaankeuzes
- Portfolio

Keuzes van de school omtrent methode

- Rol van de LOB in curriculum
- Redenen voor de keuze van de LOB-methode

Bijlage B - Definitieve codeboek

In deze bijlage staat het definitieve codeboek met de verschillende thema's en codes uitgewerkt. De dikgedrukte woorden duiden de thema's aan, waar de schuingedrukte woorden de subthema's van dit onderzoek aanduiden. Binnen alle thema's is er gebruik gemaakt van meerdere subthema's waaronder meerdere codes vallen. De codes worden gekenmerkt door het bolletje voor een code.

Rol van de methodes bij de profielkeuzebegeleiding

- *Gebruik van de methode*
 - Inzet Qompas
 - Inzet LyceoLOB
 - Selectief gebruik van onderdelen van de methode
 - Fases LyceoLOB
 - Stappenplan Qompas
 - Opdrachten uit methodes
- *Nut van de methode*
 - Leerlingperceptie van methode-invloed op profielkeuze
 - Aspecten uit methode die leerlingen volgens medewerkers meenemen
- *Impact en toekomstperspectief*
 - Impact van methodeonderdelen bij LOB voor toekomstige loopbaankeuzes
 - Portfolio
- *Belangrijke factoren bij loopbaanbesluitvorming in de methode*
 - Persoonlijke waarden en interesses
 - Vergelijkingscomponent in methode

Opvattingen over de methodes

- *Percepties van de participanten*
 - Mening over de methode van leerlingen
 - Mening over de methode van medewerkers
 - Mening van leerlingen over goede begeleiding bij profiel- en vakkenkeuze
 - Beeld van medewerker wat leerlingen vinden van de methode
- *Beoordeling van de methode*
 - Algemene indrukken

- Nuttige/belangrijke onderdelen
- Minder nuttige onderdelen methode
- Beeld vanuit medewerker over bijdrage methode voor de leerlingen
- Voldoet methode aan mening van leerlingen over goede begeleiding bij profiel- en vakkenkeuze
- Aanbeveling methode
- *Suggesties van participanten*
 - Suggestie over inhoudelijke aanpassing van methode door leerlingen
 - Suggestie over inhoudelijke aanpassing van methode door medewerkers